

Motion till riksdagen 2007/08:U16

av **Bodil Ceballos m.fl. (mp)**
med anledning av skr. 2007/08:67

Sverige och Afrika – en politik för gemensamma utmaningar och möjligheter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nollsvält och mänskliga rättigheter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om demokrati och det civila samhällets roll.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om jordbruks- och landsbygdsutveckling.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om handel för utveckling och fattigdomsbekämpning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stöd till demokrati och fattigdomsbekämpning vid långivning till Afrika.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kampen mot korruptionen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om de nya utmaningar för svensk utvecklingspolitik som inträdet av nya aktörer i Afrika medför.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fred och säkerhet.

Motivering

Regeringens Afrikaskrivelse inleds med följande meningar: ”Afrikas utveckling är en gemensam, global angelägenhet. Den är också en av den svenska regeringens främsta utrikespolitiska prioriteringar.” Med ökande priser på olja, gas och mineraler ökar naturligtvis omvärldens intresse av att ta del av

Fel! Okänt namn på

dessa rikedomar som bara ligger och väntar på att exploateras. Att Afrikas utveckling plötsligt är en gemensam global angelägenhet är därför inte så konstigt, och länderna i den rika delen av världen arbetar alla samtidigt ut Afrikastrategier – nu då vi långt om länge förstått att vi inte har ensamrätt på Europas ”bakgård” utan att även andra aktörer, t.ex. Kina, fått möjlighet att få tillträde till denna så rika kontinent. Utvecklingsmöjligheterna och därmed möjligheterna till ökad handel förbättras i takt med att afrikanerna höjer sin levnadsstandard och därmed sin köpkraft. Vi i den rika världen har återigen något att vinna i Afrika.

Miljöpartiet välkomnar trots denna lite ironiska inledning att Sverige prioriterar Afrika. Vårt engagemang för Afrika och dess befolkning har sin grund i de tre solidariteter som hela vår politik bygger på, dvs.

- ? solidaritet med djur, natur och det ekologiska systemet,
- ? solidaritet med kommande generationer,
- ? solidaritet med världens alla människor.

Vår solidaritet bottnar inte i att Afrika är en tillväxtmarknad och kan bli en potentiell partner för det svenska näringslivet. Vår solidaritet utgår från människorna i Afrika och viljan att tillsammans med dem skapa förutsättningar för att nå en rättvisare värld.

Regeringens Afrikaskrivelse innehåller mycket som vi instämmer i och som därför inte lyfts fram i vår motion. I motionen tar vi fram det vi vill förbättra och förtydliga.

1 Nollsvält och mänskliga rättigheter

ESK-rättigheterna

Antalet svältande i Afrika har inte minskat nämnvärt. Miljöpartiet anser att det är varje människas rätt att inte hungra och arbetar därför utifrån begreppet nollsvält¹. Sverige bör i sin Afrikapolitik bidra till att den grundläggande rätten till mat garanteras. Den människa som inte hungrar orkar kräva sina rättigheter, delta i samhällslivet, är friskare och mer produktiv.

I Afrikaskrivelsen har dock de politiska och civila rättigheterna fått det huvudsakliga utrymmet medan de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna (ESK-rättigheterna) som vanligt hamnat i skymundan. ESK-rättigheterna omnämns endast i texten i rätt kortfattade formuleringar som läggs till efter att de politiska och civila rättigheterna har behandlats.

Vi anser att de politiska och civila rättigheterna och de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna är likvärdiga. Afrikanska stadgan för de mänskliga och folkens rättigheter, som ratificerats av samtliga afrikanska länder, är ett av många internationella instrument för mänskliga rättigheter

¹ Se partimotion 2006/07:U253.

som betonar att politiska och civila rättigheter inte kan särskiljas från ESK-rättigheterna. ESK-rättigheterna är enligt stadgan en förutsättning för att uppnå politiska och civila rättigheter.

Afrikaskrivelsen bör därför uppmärksamma det civila samhällets viktiga roll när det gäller att påverka regeringars ansvarstagande för uppfyllande av ESK-rättigheterna. I många länder har framgångsrika påverkansinsatser gjorts genom det civila samhället, vilka har tillförsäkrat medborgare tillgång till exempelvis utbildning, vatten, land, bostad och mediciner. Det civila samhällets påverkansinsatser har även lett till lagreformer som lägger ansvar på ländernas regeringar att tillgodose medborgarnas behov av grundläggande rättigheter.

Hiv/aids

Hiv/aids-pandemins konsekvenser drabbar alla sektorer och bör därför problematiseras i skrivelsen så att den integreras i alla delområden i skrivelsen. Hiv/aids är bl.a. starkt kopplat till mänskliga rättigheter.

Migration

En rättighet som inte nämns i skrivelsen är rätten till asyl. De flesta av dagens flyktingar i världen lever, som nämns i skrivelsen, i Afrika. Den afrikanska asylrätten är mindre restriktiv än den som gäller i Europa. För de afrikaner som flytt till Europa är uppvaknandet naturligtvis bryskt när de inser att den förföljelse de utsatts för i hemlandet i t.ex. Sverige inte utgör grund för asyl. En annan stor grupp migranter är ”ekonomiska flyktingar”. Miljöpartiet anser att den som flyr hunger och misär också bör omfattas av internationella skyddsregler.

I skrivelsen står det klart och tydligt att ”förhindra migration är inte en lösning eftersom människor ofta väljer att migrera olagligt när lagliga vägar saknas”. Ändå är det just det vi gör i Sverige och i Europa; även om vi i Sverige öppnar för viss laglig migration, inskränker vi asylrätten genom att tolka den så restriktivt det går. Miljöpartiet anser att Sverige bryter mot de mänskliga rättigheterna och flera andra internationella regelverk när vi skickar människor tillbaka till länder i krig, till länder där de riskerar tortyr, fängslande eller till ett liv i misär. Sverige kan inte begära av andra länder att de ska leva upp till internationella regelverk när vi inte själva gör det.

2 Demokrati och det civila samhällets roll

1,4 miljarder flickor, pojkar, kvinnor och män lever år 2008 i svår fattigdom. Verklig demokrati är långt mycket mer än formell rätt att rösta en gång vart tredje eller vart fjärde år. Demokrati förutsätter möjligheter att delta demokra-

Fel! Okänt namn på

tiskt, att organisera sig och att alla, många gånger diskriminerade grupper, har möjlighet att delta i de politiska processerna. Centrala principer för att utmana maktstrukturer och förverkliga demokrati är deltagande, icke-diskriminering och rättighetsfokus.

Afrikaskrivelsen skriver tydligt om vikten av att utgå från fattiga människors makt att själva förändra sina levnadsvillkor och att detta förblir det överordnade målet för regeringens biståndspolitik. Den konstaterar att ”för att demokratiska landvinningar ska bli djupgående och långsiktiga, krävs stabila institutioner och en lokalt förankrad demokrati. Det erfordras likaså en politisk kultur som bygger på dialog och en samhällsdebatt som främjar tolerans. Det civila samhället och oberoende media har en nyckelroll för såväl demokrati som försoning.”

På ett flertal ställen i skrivelsen beskrivs vikten av att det civila samhället deltar både för att demokratin ska få ett innehåll och för att medborgarna ska kunna ställa ansvariga politiker till ansvar dels för biståndets användande dels för att granska om den förda politiken verkligen gynnar fattiga människors rättigheter.

Avsaknad av problemanalys

Däremot saknas en problemanalys och konkreta strategier och mål när det gäller hur fattiga människor ska kunna delta och styra inriktningen på biståndet och politiken i sin helhet.

Svenska regeringen vill bedriva en Afrikapolitik som syftar till att stödja afrikanska länder och invånare i deras ansträngningar för fred, demokrati, respekt för mänskliga rättigheter och en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Risker är att det blir omöjligt att uppfylla dessa målsättningar om inte skrivelsen väsentligt förstärks i analysen av underliggande problem och orsakssamband. Regeringen bör tydliggöra vems bild av verkligheten som återges i skrivelsen och vilka normer det är som tas för givna. Regeringen måste också tydliggöra hur man avser att stödja det civila samhället som erkänns som en nyckelaktör för såväl demokrati som försoning.

Den sköra demokratin som ständigt måste återerövas

I de konflikter som blossade upp efter valet i Kenya i december 2007 beräknas omkring 1 500 människor ha mist livet, och mer än en halv miljon människor drevs på flykt. Många kenyaner hoppades på ett maktskifte, vilket också de första resultaten från valkretsarna tydde på. Rapporter pekade på ett ordnat val och ett högt valdeltagande.

Men plötsligt förbyttes bilden. Hundratals paramilitära soldater marscherade in i den lokal där valresultatet skulle offentliggöras. Alla representanter för medier utom de regeringstroga kastades ut och därefter presenterades valresultatet: President Kibaki sitter kvar som vinnare. Miljoner kenyaner såg sitt hopp om demokrati krossas, och frustrationen banade väg för våldet. Age-

randet från de politiker och myndigheter som skulle se till att valet gick rätt till och händelserna vid valets efterspel överrumplade många västerländska bedömare.

Demokrati är mer en rörelseriktning än ett absolut mål som kan uppnås en gång för alla. Det gäller i synnerhet i unga och sköra demokratier, där utvecklingen av medborgardemokrati är en långsiktig process som inte sällan drabbas av bakslag. I den utvecklingen har de organisationer som verkar för demokrati, mänskliga rättigheter och likhet inför lagen en nyckelroll. Medborgardemokratin kan aldrig förverkligas utan medborgarnas egna organisationer.

Civila samhället marginaliseras i biståndet

I den s.k. Parisagendan och i den globala biståndsdebatten talas mycket om vikten av att biståndet anpassas till lokalt framtagna fattigdomsstrategier. I verkligheten är det många som vittnar, inte minst organisationer från det civila samhället, om avsaknad av demokratiska processer kring dessa strategier och planer. Biståndet tenderar att bli alltmer toppstyrt av givarländernas regeringar i samarbete med mottagarländernas regeringar.

Kritiken handlar även om att de ekonomiska ramarna och den ekonomiska politiken utformas av Internationella valutafonden och att biståndet villkoras av att mottagarländernas regeringar följer IMF:s råd och ramar. En undersökning från 2007 som gjorts av IMF:s egen utvärderingsenhet IEO visar att en stor del av det bistånd som gavs till Afrika söder om Sahara sparades i nationella reserver eller gick till att betala skulder i stället för till statliga utgifter som sjukvård och skola. Anledningen till detta var att IMF inte velat äventyra inflationen och därför satt ett tak för hur mycket pengar som fick gå till att anställa inom offentlig sektor.

Biståndet samordnas och ”harmoniseringen” innebär att givarländerna delar upp ansvaret för olika sektorer i mottagarlandet. Arbetsgrupper organiseras kring hälsovård, transportsektor etc. Övergripande konkreta planer för hur biståndets inriktning ska styras av de fattiga människornas behov och planer fattas däremot för det mesta. Harmonisering och samordning mellan givarna är i grunden bra men får inte innebära att man gaddar ihop sig mot mottagarlandet eller att man inte låter regeringar, parlament eller civilsamhälle i mottagarlandet styra över biståndets inriktning. Det får heller inte innebära att givarländerna förlitar sig helt på bedömningar gjorda av internationella institutioner som IMF eller Världsbanken, eftersom dessa bedömningar i många fall visat sig högst bristfälliga.

Det finns såväl stora demokratiska underskott i fråga om det civila samhällets och parlamentens möjligheter att utforma alternativ politik och öppet diskutera dessa alternativ som stora underskott i fråga om medborgarnas möjlighet att se hur givarländernas bistånd utformas och används i landets budget.

Fel! Okänt namn

Särskilda satsningar för demokrati och folkligt deltagande

Det är därför uppenbart att det finns behov av mycket större konkretion av målet om de fattiga människornas deltagande. Miljöpartiet anser därför att regeringen bör ge Sida i uppdrag att stärka det medborgerliga inflytandet över biståndet och fattigdomsstrategierna. Sida bör i landstrategierna infoga analyser över hinder och möjligheter för medborgerligt inflytande över bistånd och fattigdomsstrategier.

Sida bör även ges i uppdrag att säkerställa att nationella planer för demokratiskt inflytande utformas. Sverige bör ensamt eller i samarbete med andra givare och mottagarländernas regeringar och lokala folkrörelser utforma nationella planer för att öka det demokratiska inflytandet. Systematiska insatser bör genomföras för att stärka möjligheterna till demokratisk påverkan.

Sverige och andra givare kan göra mer för att säkra att biståndet går till samarbetsländernas egna demokratiskt framtagna planer. Krav på insyn och uppföljning handlar inte bara om att ge makt till biståndsgivarna att stänga av och sätta på biståndskranen. De bör även innehålla åtaganden om långsiktighet och förutsägbarhet. Öppenhet om hur biståndsmedel används gäller inte bara mottagarländerna utan även givarna. I Sverige och Europa handlar det bl.a. om i vilken utsträckning biståndsmedel för fattigdomsbekämpning i stället används för att täcka upp andra budgetposter i givarländerna.

3 Jordbruks- och landsbygdsutveckling

Klimat och ekosystem

Ny forskning visar att skördarna i södra Afrika på grund av klimatpåverkan kan minska med upp till 30 % de närmaste 25 åren². Därför är det av stor vikt att politiken utgår från att bevara och stärka jordbrukets ekosystemtjänster i anpassningen till ett varmare klimat. För en långsiktigt hållbar produktion bör lokala sorter, grödor och raser samt arter som är tåliga mot värme och torra nyttjas. Vi saknar därför i skrivelsen en tydligare prioritering av stödet till hållbart jordbruk och reformer på jordbruksområdet. Trots att klimatanpassning nämns på flera håll i skrivelsen finns t.ex. inget med om att ekologisk odling är att föredra framför den konventionella. Inom jordbrukssektorn bör stöd riktas i synnerhet till ett hållbart, klimatsmart jordbruk liksom till jordbrukstekniker som tillvaratar regnvatten på ett bättre sätt.

² Studie från Stanford University, rapporterad i medier den 1 februari.

Koppling mellan jordbruks-, handels- och biståndspolitik

En koppling mellan jordbruks-, handels- och biståndspolitik skapar förutsättningar för att stärka såväl jordbruksutveckling, livsmedelstrygghet som småföretagande i utvecklingsländerna. Ändå har jordbruksfrågorna först på senare år fått större uppmärksamhet i det internationella biståndet, och nyligen publicerades en FN-rapport om jordbrukets vikt för utveckling. Även i regeringens Afrikaskrivelse lyfts jordbrukets potential och betydelse för att trygga livsmedelsförsörjningen i regionen fram, men alltför ofta är situationen den att strävan efter att främja handel och export överskuggar jordbrukets betydelse för att skapa livsmedelstrygghet och för att utveckla de lokala och nationella marknaderna. Med utgångspunkt i att regeringen nu lyfter fram betydelsen av även de lokala marknaderna skulle det vara intressant med en diskussion om hur exempelvis handelspolitiken bäst kan gynna utvecklingen av dessa.

Landsbygdsutveckling

För en hållbar utveckling i Afrika krävs en aktiv politik för landsbygdsutveckling, dvs. där livsmedelsproducenterna i huvudsak är verksamma. I en tid då alltfler i hopp om ett bättre liv ger sig av till de större städerna, där de ofta i stället hänvisas till kåkstäderna i dessas utkanter, eller till fortsatt migration över havet mot Europa, är det viktigt att skapa förutsättningar för ett bättre liv på hemmaplan. Det kan göras genom att stärka jordbrukarnas egna organisationer och stärka deras roll som partner i utvecklingssamarbetet.

4 Handel för utveckling och fattigdomsbekämpning

Handel som drivkraft

Handel med omvärlden är en viktig drivkraft för utveckling. Därför måste handelsavtal utformas så att de blir ett verktyg för en hållbar och rättvis utveckling och fattigdomsbekämpning. EPA-förhandlingarna mellan EU och AVS-länderna (länder i Afrika, Västindien och Stilla Havet) är mycket kontroversiella. Under 2007 präglades förhandlingarna av mycket stora motsättningar mellan EU och afrikanska länder. Många olika instanser – parlamentariker (bl.a. EP) och företagargrupper såväl som forskningsinstitut och biståndsorganisationer – har uttryckt oro över att avtalen kan få negativa utvecklingseffekter.

Regeringens Afrikaskrivelse trycker starkt på att Sverige ska stödja afrikanska länder att själva ta ansvar att utvecklas ekonomiskt, politiskt och soci-

Fel! Okänt namn på

alt och ha ett respektfullt och positivt förhållningssätt till de stora möjligheter kontinenten har att utvecklas trots problem. En hel del resonemang byggs dock kring påståendet att Afrika är ”dåligt integrerat i världsekonomin”. Detta är en ganska grund analys. Afrikas del av världshandeln är förvisso liten. Det betyder dock inte att länderna handlar lite. Andelen av BNP som utgörs av import och export är större i länderna i Afrika söder om Sahara än i OECD-länderna. Däremot finns många andra stora problem: Den afrikanska produktionen är ofta liten, på många ställen dåligt diversifierad och många länder är fortfarande mycket beroende av att exportera ett fåtal råvaror, infrastrukturen är svag etc. Skrivelsen konstaterar också att det är viktigt att stödja en diversifiering och utveckling av produktionen genom bistånd m.m.

Afrikaskrivelsen visar onekligen på många av de utmaningar som Afrika står inför för att kunna dra nytta av globaliseringens potential, skapa handel och ekonomisk utveckling som bidrar till fattigdomsbekämpning och en hållbar utveckling. Handelspolitiken är med rätta central i den nya svenska Afrikapolitiken.

FN:s konferens för handel och utveckling (Unctad) har påpekat i en studie³ att afrikanska länder bör stärka sitt regionala samarbete med andra utvecklingsländer, men vara mer försiktiga i relation till ömsesidiga bilaterala avtal med i-länder. Sådana avtal kan enligt Unctad ge fördelar när det gäller marknadstillträde och ökade utländska direktinvesteringar, men de kan samtidigt begränsa det politiska handlingsutrymmet, vilket kan vara avgörande för u-länders möjligheter att på medellång och lång sikt utveckla konkurrenskraftiga företag.

Handel har potentialen att skapa välfärd och utveckling för alla parter. I vår nya Afrikastrategi måste därför de afrikanska ländernas utvecklingsintressen stå i fokus och prioriteras framför svenska och europeiska egenintressen. Detta är inte tydligt i skrivelsen. Den svenska handelspolitiken måste garantera att afrikanska länder får det politiska handlingsutrymme som behövs för att ge dem valfrihet och möjligheter att bl.a. öka den regionala integreringen, diversifiera ekonomin, utveckla en hållbar utvinning av naturresurser, garantera att en större del av förtjänsterna stannar i landet, garantera en mer rättvis fördelning av vinsterna, öka den lokala förädlingen, satsa på jordbruket och uppfylla rätten till mat för att skapa en rättvis och hållbar utveckling.

Ekonomiska partnerskapsavtal

De ekonomiska partnerskapsavtal (EPA) som nu förhandlas mellan EU och många afrikanska länder är av central betydelse för kontinentens framtida utveckling. Förhandlingarna har i många fall varit svårframkomliga och dragit ut på tiden, men vid årsskiftet slöts WTO-kompatibla avtal med många av

³ Unctad, *Trade and Development Report 2007*, <http://www.unctad.org/Templates/webflyer.asp?docid=8951&intItemID=4330&lang=1&mode=highlights>.

Fel! Okänt namn på

länderna medan andra fortsätter att utnyttja förmånerna under Everything But Arms-avtalet. Tidspresen för att möta undantaget inom WTO är därmed undanröjd, och de fortsatta förhandlingarna bör fokusera på att utveckla avtal som tillvaratar afrikanska utvecklingsintressen och som baseras på ömsesidig respekt – någonting som Afrikanska unionen upplevt som bristande i de tidigare förhandlingarna⁴.

Ett flertal akademiska studier av EPA-avtalen, från bl.a. FN:s ekonomiska kommission för Afrika⁵ och danska Institute of Food and Resource Economics⁶, visar bl.a. att de afrikanska länderna riskerar att drabbas av försämrad välfärd och minskad BNP medan EU är den klara vinnaren. Den nya svenska Afrika-politiken måste bidra till att dessa farhågor inte besannas.

För att stödja afrikanska strävanden efter förbättrade handelsvillkor, regional integration och harmonisering, förbättrat investeringsklimat, förstärkt produktionskapacitet, diversifiering och minskat råvaruberoende samt andra förutsättningar för ekonomisk tillväxt och delaktighet i den globala ekonomin måste EU förändra både sin förhandlingstaktik och sina krav på innehåll i EPA-avtalen, såsom både afrikanska kyrkor och frivilligorganisationer påpekat.

Inom EU-kretsen går uppfattningarna isär. Några länder, bl.a. Storbritannien, och flera parlament, bl.a. Danmarks Folketinget och EU-parlamentet, menar att EU inte bör pressa afrikanska länder att förhandla dessa frågor om de inte explicit frågar efter detta. Motsättningarna var så pass stora att EU:s kommissionär Barroso vid toppmötet i Lissabon i december 2007 utlovade de afrikanska länderna att ”kontroversiella delar” även av de påskrivna interim-avtalen ska komma upp till omprövning. Afrikanska unionen har efteråt flera gånger välkomnat detta löfte.

För att EPA-processen ska kunna fullföljas på ett sätt som är utvecklingsfrämjande och som stödjer Afrikas integrationsagenda, måste Sverige verka för att EU lyssnar mer på de afrikanska länderna. Kontroversiella frågor som de s.k. Singaporefrågorna bör endast tas upp om de afrikanska länderna så önskar. Avtal som reglerar bl.a. investeringar och offentlig upphandling får inte begränsa de afrikanska ländernas möjlighet att bedriva det slags utvecklingspolitik som använts med framgång i bl.a. Sydostasien. I avtalen måste det också ingå mekanismer för att utvärdera avtalens effekter för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling, samt möjligheter att revidera och justera avtalen så att de får avsedd effekt.

⁴ African Union, Declaration on EPAs, Feb 2008
http://www.africa-union.org/root/au/Conferences/2008/january/summit/docs/decisions/Assembly_Decisions_171-191.pdf.

⁵ African Trade Policy Centre, The Economic and Welfare Impacts of the EU-Africa Economic Partnership Agreements, http://www.uneca.org/ATPC/Briefing_papers/6.pdf.

⁶ FOI, Overview of Quantitative Analyses of Economic Partnership Agreements, 2007.
<http://www.foi.life.ku.dk/Publikationer/~media/Foi/docs/Udredning/International%20%C3%B8konomi%20og%20politik/EPA%20final%20part%20I.pdf.ashx>.

Fel! Okänt namn

5 Stöd till demokrati och fattigdomsbekämpning vid långivning till Afrika

Ett antal afrikanska länder har sedan 2005 fått omfattande skuldavskrivningar genom Multilateral Debt Relief Initiative (MDRI). Afrikaskrivelsen pekar på de positiva utvecklingseffekterna av detta initiativ. Skrivelsen pekar också på vikten av att ”när skuldsanering genomförts, bevaka att misstagen från förr inte upprepas genom att nya lån okontrollerat spår på skuldbördan för de afrikanska länderna”. Vidare påpekas: ”Världsbanken och Afrikanska utvecklingsbanken har i detta syfte infört ett system som vid utfärdande av nya lån tar hänsyn till just skuldbörda.” I och med nya långivares inträde i Afrika och en snabbt ökande långivning från framför allt Kina har detta perspektiv blivit angeläget.

För att få ta del av skuldlettningar genom MDRI har länderna tvingats uppfylla ett antal policyvillkor som ställts upp av Världsbanken och IMF. Dessa villkor inkluderar även ekonomiska reformer som är politiskt kontroversiella i låntagarländerna, såsom privatiseringar eller genomförandet av en hård inflationspolitik som bromsar tillväxt och utveckling. Nya undersökningar, bl.a. från IMF:s egen utvärderingsenhet, visar att den här typen av krav alltjämt ställs på länderna, men nu som villkor för nya lån eller bistånd. Den typen av villkor går emot målsättningarna om att de fattigas perspektiv ska styra i PGU, och Parisagendans målsättning om ett demokratiskt ägarskap av politiken i utvecklingsländerna. Sverige bör liksom Norge, Storbritannien och Italien ta avstånd från ekonomiska policyvillkor som inte tar hänsyn till de demokratiska processerna i mottagarländerna.

Världsbankens policy för att hantera nya långivare samt policy för hållbara lån (IDA Countries and Non-Concessional Debt: Dealing with the 'Free Rider' Problem in IDA 14 Grant-Recipient and Post-MDRI Countries, June 2006, och WB/IMF Debt Sustainability Framework, 2005) samt de nyligen antagna OECD-riktlinjerna för exportkreditlån (OECD Working Party on Export Credits and Credit Guarantees, 20 February 2008) fokuserar på skuld-hållbarhet. Det är också angeläget att långivning sker ansvarsfullt utifrån ett låns utvecklingseffekter i form av dess effekter på fattigdomsbekämpning, mänskliga rättigheter, miljö och demokratiutveckling i Afrika. Diskussioner pågår inom G 20 för att ta fram ett internationellt ramverk för ansvarsfull långivning (en process som initierades av G 8-ländernas finansministrar under det tyska G 8-ordförandeskapet 2007).

Demokrati och mänskliga rättigheter är huvudprioriteringar för svenskt utvecklingssamarbete. Enligt politik för global utveckling (PGU) ska alla politikområden bidra till en rättvis och hållbar utveckling och utgå från fattiga människors perspektiv och behov samt från ett rättighetsperspektiv. Den svenska regeringen bör utarbeta riktlinjer för ansvarsfull utlåning och säkerställa att exportkreditgarantier sker i enlighet med PGU:s målsättningar om att främja mänskliga rättigheter, transparens och demokratiutveckling i Afrika. Nuvarande riktlinjer är inte tillräckligt långtgående, vilket exempelvis illu-

streras av att Exportkreditnämnden nyligen tecknade avtal med företag som exporterar vapen till Pakistan för mångmiljardbelopp. Sverige kan också bidra till en internationell diskussion kring ansvarsfull långivning.

Kopplat till främjandet av framtida ansvarsfull utlåning bör tidigare oansvarsfull långivning ges till känna. Sverige har, likt andra västländer, lånat ut pengar genom exportkrediter, till Kongo under diktatorn Mobutos styre i dåvarande Zaire och till Liberia under en icke demokratisk regim. Dessa lån har inte gynnat medborgarna. Den svenska regeringen har fattat beslut att skriva av dessa skulder, vilket är positivt. Sverige bör också tillkännage att långivningen inte skedde på ett ansvarsfullt sätt. Norge skrev 2006 av skulder till fem länder till ett värde av 80 miljoner US-dollar, med hänvisning till att norska staten hade ett medansvar för skuldernas uppkomst då långivningen inte gynnat utvecklingen i mottagarländerna. Man bör aldrig använda biståndsmedel för att finansiera den här typen av skuldavskrivningar, då de uppstått som en konsekvens av vårt eget oansvariga beteende.

6 Stoppa korruptionen vid källan

Korruption är något som drabbar alla samhällen världen över. I vissa delar av världen är den mer utbredd än i andra. Vi ser den i Afrika, Asien och Latinamerika, liksom i Östeuropa. Trots att vi kanske inte ser den, finns den även här hemma i Sverige. Vår syn på korruption, här och utomlands, är välmenande, men ofta ofullständig. Korruption innebär

- ? att någon mot gällande regler och lagar påverkar utfallet av ett beslut eller ett ställningstagande för egen eller andras vinning, genom att erbjuda pengar eller tjänster eller utöva hot eller tvång (bestickning) eller
- ? att någon missbrukar förtroendeställning för egen vinning genom att kräva eller ta mutor (mutbrott).

Korruption finns på flera nivåer, från vardagskorruption till storskalig, grov korruption på nationell nivå. De olika korruptionsnivåerna har vissa drag gemensamma, men de bakomliggande orsakerna är ofta olika och måste därför angripas på olika sätt. Där storskalig korruption finns bland de styrande i ett samhälle växer lätt en korruptionstradition fram även på lägre nivåer. Korruption drar ofta med sig, eller sker samtidigt som, förskingring, kapitalflykt, penningtvätt, utpressning, favorisering och nepotism. För att få effektivitet i bekämpningen av ekonomisk brottslighet är det viktigt att urskilja de olika typerna av brott, och behandla dem efter deras orsaker och egenskaper, alltså även korruptionen i dess olika former.

I kampen mot korruption räcker det inte med att bara straffa dem som tar emot mutor. Man måste också fråga varifrån pengarna kommer. Det gäller särskilt för den grova, storskaliga korruptionen. Där är det vanligen bestickaren som tar initiativ och drar den största fördelen av en mutransaktion. Storskalig korruption, där ministrar och dylika mutas, är ofta knuten till internationella affärer. Den drivande kraften är vanligen att någon, ofta från ett före-

Fel! Okänt namn på

tag i den rika delen av världen, betalar (dvs. besticker) för att vinna fördelar. Bestickningen riktas då mot en *funktion* (t.ex. en minister) som är beslutfattare, inte nödvändigtvis mot en viss *person*. Om en mutmottagare straffas och förflyttas riktas vid nästa affär bara erbjudandet om en muta till efterträdaren.

I dessa fall av storskalig, grov bestickning initieras alltså brottet i bestickarens miljö och hemland, medan mutmottagarens hemland snarast blir själva brottsplatsen. Men det framgår sällan i de sammanställningar av korruptionens omfattning som publiceras i dag. Det kan beskrivas som att korruptionen exporteras från den rika delen av världen till den fattigare.

Skrivelsen trycker starkt på att Sverige ska stödja afrikanska länder i att själva ta ansvar för korruptionsbekämpningen. Det är bra. Men samtidigt skriver man väldigt lite om bestickarens ansvar och om det faktum att huvudbrottslingen när det gäller den grova storskaliga korruptionen ofta finns i vår rika del av världen.

I samband med Afrikaskrivelsens fokusering på handel och investeringar är det extra viktigt att Sverige driver på och fortsätter det arbete som Institutet mot mutor redan utför. Nu finns förutsättningar för krafttag i en bred allians, där inte bara det officiella Sverige utan också företag och näringslivsorganisationer kan spela en viktig roll. OECD har antagit en konvention mot bestickning av utländska offentliga företrädare. Om ett OECD-land följer konventionen kan bestickningsbrott beivras vid det egna landets domstolar, oavsett var brottet begåtts.

Sverige följer OECD:s konvention, men anses brista bl.a. i fråga om företagsböter, utestängning av bestickare från offentliga upphandlingar och kontroll av korruptionstygda branscher som vapenindustrin.

Folkrörelser och näringsliv bör vara vaksamma och öka sina åtgärder, särskilt mot bestickning i Sverige och övriga OECD-länder. Genom att leva upp till kraven på *Clean Business* minskar trycket på bestickningsdrabbade länder. Sverige bör inte kräva åtgärder från fattiga länder (Good Governance) utan att också kräva Clean Business både av oss själva och av andra.

Vi anser att det är viktigt att rikta strålkastarljuset på denna ljusskygga verksamhet och se till att det finns resurser och åtgärder för att angripa korruptionens *källa*, därifrån pengarna kommer. I fall av grov bestickning finns ofta huvudbrottslingen i vår rika del av världen.

7 Kinas och nya aktörers roll i Afrika innebär nya utmaningar för svensk utvecklingspolitik

Kinas samarbete med afrikanska länder har ökat de senaste åren. Samarbetet sker i enlighet med den aktionsplan som antogs på toppmötet Forum on China – Africa Cooperation (FOCAC) i november 2006 av 48 afrikanska regeringar och den kinesiska regeringen. Handel, investeringar, lån, politiskt och kulturellt utbyte är viktiga delar. I överenskommelserna får Kina tillgång till exempelvis olja, mineraler och andra råvaror i utbyte mot investeringar i

infrastruktur. En viktig drivkraft för Kina är tillgång till råvaror för att fortsätta utveckla sin ekonomi. Kina är också stor exportör till västländer. Naturresursuttag i Afrika omvandlas till varor som Kina i sin tur exporterar. Globala handelsmönster gör därmed att västländer har en del i, och möjlighet att påverka, Kinas roll i Afrika.

Kinas ökade roll i Afrika innebär utmaningar och möjligheter för Afrikas ekonomiska utveckling, demokratiutveckling och fattigdomsbekämpning. Analyser visar att effekterna är blandade: Å ena sidan har Kina bidragit till höjda råvarupriser och mer inkomster samt försett Afrika med nödvändig infrastruktur, å andra sidan har kinesisk export slagit ut lokal produktion och kinesisk arbetskraft använts snarare än att man har bidragit med arbetstillfällen för lokalbefolkningen (Goldstein, OECD 2006).

Kinas roll i Afrika innebär också utmaningar för traditionella samarbetspartner till Afrika, inklusive Sverige och andra EU-länder. Detta konstateras i skrivelsen som slår fast att nya aktörers och givares aktiviteter i Afrika bör beaktas, däribland Kina, och att ”deras relation till Afrika och samverkan med och i multilaterala organisationer kommer att påverka även svensk Afrika-politik” (s. 26).

I skrivelsen slås fast: ”I Afrikas så kallade emerging markets är det statliga främjarsstödet [för att stärka de svenska exportföretagen på den afrikanska marknaden] betydelsefullt i en alltmer hårdnande konkurrens, inte minst från Indien och Kina. Mer kan göras, bland annat genom delegationsbesök i båda riktningar.”

Bortom perspektivet att konkurrera med Kina i Afrika bör en strategi utarbetas som tar sin utgångspunkt i hur utveckling kan främjas i Afrika i och med den nya dynamik som uppstått med framför allt Kinas ökade roll. En central fråga som Sverige bör arbeta vidare med är hur en dialog kan inledas med Kina om frågor rörande ansvarsfull långivning, biståndseffektivitet och hållbar naturresursutvinning. En annan central fråga är hur Sverige bäst kan stödja Afrika att utnyttja möjligheterna samt att ”adressera” utmaningarna med Kina och andra aktörers snabbt ökade samarbete. Detta kommer att vara avgörande för social och ekonomisk utveckling i många afrikanska länder.

8 Fred och säkerhet

Afrikaskrivelsen innehåller mycket som är bra när det gäller fred och konflikt, men vi saknar en balans i satsningarna. Mer bör satsas på förebyggande samt civil krishantering.

Det är av stor vikt att vi samtidigt som vi agerar kortsiktigt, med militära medel, också arbetar långsiktigt med att bygga upp samhällen efter en beväpnad konflikt bl.a. med hjälp av biståndet. Sverige kan göra mer både i förebyggande arbete och i civil krishantering i länder med akuta behov och där vi redan lägger ned mycket resurser. Tyvärr ser verkligheten oftast ut som så att vi lägger mer resurser på de militära insatserna än på de civila. Så har varit

Fel! Okänt namn på

fallet t.ex. i Liberia där vi lade tre gånger mer i militära insatser än på bistånd under 2006.

Även om varje lands specifika situation kan se olika ut är de ofta i akut behov av åtgärder för att säkerställa också en långsiktig fred. Tjänstemän behöver utbildas, polis och rättsväsende stärkas, barn och ungdomar behöver få möjlighet att gå i skola, hälso- och sjukvården måste fungera etc. Utan alla dessa åtgärder riskerar den uppnådda freden bli kortvarig. Världssamfundet har lovat Liberia medel för arbetet med freds- och försoningsprocessen men i verkligheten har mycket mindre än utlovade medel utbetalts. Miljöpartiet anser att Sveriges utgångspunkt bör vara att lika mycket medel som betalas ut i militära insatser också ska ges i bistånd.

Vapenexport

Den internationella vapenhandeln är en viktig drivkraft bakom militära rustningar och bidrar därmed till krig och väpnade konflikter. Även i Sverige går utvecklingen mot ökad export av vapen. Vi säljer både vapen till krigförande länder och till länder med uppenbara problem att försörja sin egen befolkning.

Svenska vapen säljs till länder med stor fattigdom där vapenköpen direkt kan motverka arbetet mot fattigdom. Det är ett grundläggande problem att världen väljer att prioritera militära satsningar i stället för att lösa problemen med fattigdom. För varje krona som läggs på bistånd i världen läggs ytterligare 15 kr på militära utgifter. FN:s utvecklingsorgan UNDP lyfter också i sin rapport för 2006 fram problemet att militära investeringar av fattiga länder hämmar livsviktiga satsningar på rent vatten och sanitet.

Miljöpartiet anser att Sverige ska verka för en radikal svensk och global nedrustning och för att resurser som i dag förslösas på militär rustning omfördelas till insatser som kan förebygga krig och konflikter.

Stockholm den 31 mars 2008

Bodil Ceballos (mp)

Ulf Holm (mp)

Peter Rådberg (mp)

Max Andersson (mp)